

## Ronde 6

---

*Jonas Roelens  
Universiteit Gent  
Contact: [jonas.roelens@ugent.be](mailto:jonas.roelens@ugent.be)*

### **#MeToo in de middeleeuwen. Middeleeuwse medemensen en hun ideeënwereld in de literatuur**

#### **1. Inleiding**

Van “Egidius waer bestu bleven” tot “hebban olla vogala”. Iconische zinnen genoeg, maar jongeren vandaag de dag warm maken voor middeleeuwse literatuur blijkt niet altijd een evidente opdracht. Een belangrijke sleutel in het ontsluiten van deze eeuwenoude literatuur is het benadrukken van de tijdloze impact ervan en van de relevantie voor hedendaagse debatten die jongeren bezighouden. Van racisme tot seksisme, van globalisering tot omgaan met erotiek, de middeleeuwse literatuur biedt inspiratie om in debat te gaan met leerlingen.

#### **2. De ‘donkere’ middeleeuwen?**

Hoewel de huidige stand binnen het academische onderzoek steeds vlotter doorsijpelt naar het middelbaar onderwijs, blijven bepaalde clichés over de middeleeuwen hardnekkig aanwezig. De middeleeuwen worden, zeker in de populaire cultuur, nog al te vaak voorgesteld als een barbaarse en achtergestelde periode, waarin je voor een akkefietje aan de galg kon hangen, vrouwen niks te zeggen hadden, vorsten almachtig kon-

den beslissen zonder rekening te houden met hun onderdanen en iedereen sidderde onder het juk van de Kerk. Het ‘andere’ kan leerlingen aantrekken, maar ook afstoten. Wat is immers de relevantie van eeuwenoude literatuur die zo ver van hun leefwereld afstaat? Kun je mensen en wat hen dreef nog wel begrijpen wanneer de afstand tussen jou en hen zo groot is?

Tegelijkertijd zijn de middeleeuwen helemaal niet zo’n ver-van-mijn-bedshow als gedacht. Je moet ze serieus nemen: als mensen met uiteenlopende meningen over dezelfde zaken, als mensen die op de best mogelijke en meest logische manier hun leven en samenleving vorm probeerden te geven. En daarbij vaak op dezelfde grenzen en problemen botsten als wij. Ook al kwamen ze misschien tot andere conclusies dan wij vandaag, proberen in hun hoofd kruipen kan de moeite lonen. En die denkoefening kan ook via literatuur.

### 3. Internationalisering

Kijk naar hoe middeleeuwse schrijvers en lezers omgingen met de groeiende globalisering in hun tijd. Zo schreef Hendrik van Veldeke in de twaalfde eeuw de eerste hoofse roman in een Germaanse taal, maar hij had een talenknobbel, werkte aan verschillende internationale hoven en maakte deel uit van een internationaal literair netwerk. Er was sprake van een internationale en meertalige romancultuur. Net zoals we vandaag via Netflix en andere streamingdiensten vlot switchen tussen pakweg Spaanse en Koreaanse series die deel uitmaken van de kosmopolitische cultuur onder jongeren vandaag.

Romans weerleggen ook het idee dat middeleeuws Europa een ‘wit’ continent was en de inwoners geen idee hadden hoe niet-Europeanen eruitzagen. Ook in de middeleeuwen was er sprake van migratie uit Afrika of het Midden-Oosten, al was een deel van die migratie onvrijwillig en ging het om tot slaaf gemaakte individuen. Ook in de kunst en literatuur duiken geregeld niet-Europeanen op. Zo werd de Afrikaanse koning Balthazar steeds vaker expliciet als een zwarte man uitgebeeld. In ridderromans werd de zwarte Moriaan dan weer positief afgebeeld als lid van Arthurs ronde tafel. Maar ook negatieve stereotypingen in middeleeuwse literatuur kunnen een invalshoek zijn om samen met leerlingen de hardnekkigheid van dit soort stereotypes in hun eigen leefwereld te bespreken.

### 4. Seksisme

Misogynie behoort helaas niet enkel tot het verleden. Ook in een hedendaagse context worden we vaak met vrouwonvriendelijke praktijken en denkbeelden geconfronteerd. Denk maar aan hoe Donald Trump tegenstreefsters als Hillary Clinton en Kamala Harris wegzet als hysterisch en incompetent. Ook in de middeleeuwse literatuur woed-

de een groot debat over vrouwonvriendelijke stereotypen. Deze zogenaamde ‘*querelle des femmes*’ was het gevolg van de blijvende populariteit van de *Roman de la Rose*, een toonaangevende roman die de dualiteit van het middeleeuwse vrouwbeeld als geen ander weergeeft. Het eerste luik beschrijft hoofse liefde als platonische, zuivere kunst. Het tweede deel is een satirisch traktaat waarin vrouwen tot lustobjecten gedegradeerd worden.

In de vijftiende eeuw publiceerde Christine de Pizan een bijtende kritiek op de vele vrouwonvriendelijke passages in dit werk, waarna een hele polemiek tot stand kwam binnen literaire kringen. Leerlingen uitdagen met passages uit beide kampen kan hen opnieuw uitdagen om stil te staan bij het actuele karakter van dit soort debatten.

## 5. Erotiek

Een bijzonder onderdeel van dit debat zijn de vele openlijke seksuele passages in de middeleeuwse literatuur. Van de *Canterbury Tales* van Geoffrey Chaucer tot *Il Decamerone* van Boccaccio of *Les Cent Nouvelles nouvelles* die voor de Bourgondische hertog Filips de Goede geschreven werden. Deze verhalen lachen met de strijd om de broek, en geven vaak een karikuraal beeld van dictatoriale vrouwen die hun watjes van echtgenoten totaal domineren, bedriegen of de duvel aandoen. Anderzijds wordt seksueel geweld in deze romans evenmin geschuwd. Dergelijke literaire passages kunnen een aanleiding zijn om seksualiteit in literatuur te bespreken, linken te leggen met huidige debatten over hoe ver kunst kan en mag gaan, over *cancel culture* en over *#MeToo* in onze huidige tijden. Hoe recente, moderne fenomenen toch vaak voorlopers in een ver vervolgen tijd lijken te hebben.

## 6. Besluit

Een grotere klemtoon op de maatschappelijke context waarin middeleeuwse literatuur tot stand kwam, kan de betrokkenheid van leerlingen vergroten. Op die manier krijgen eeuwenoude teksten opnieuw een actuele relevantie binnen de leefwereld van jongeren. Deze blik op middeleeuwse literatuur stimuleert jongeren bovendien om na te denken over actuele en maatschappelijke thema's die hen vaak zelf bezighouden.

## Referenties

Albin, A. e.a. (red.) (2019). *Whose Middle Ages? Teachable Moments for an Ill-Used Past*. New York: Fordham University Press.

Aussems, M., L. Jongen & O. Lie (red.) (2008). *Kijk op de middeleeuwen*. Hilversum:

- Uitgeverij Verloren B.V.
- Camphuijsen, F., J. Hugén & L. Jongen (red.) (2018). *De populaire middeleeuwen*. Hilversum: Uitgeverij Verloren B.V.
- Chazelle, C. e.a. (red.) (2011). *Why the Middle Ages Matter: Medieval Light on Modern Injustice*. Londen: Routledge.
- Gertsman, E. & B. Rosenwein (2018). *The Middle Ages in 50 objects*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meens, R. & C. van Rhijn (red.) (2015). *Cultuurgeschiedenis van de middeleeuwen. Beeldvorming en perspectieven*. Zwolle: Wbooks.
- Raedts, P. (2016). *De ontdekking van de middeleeuwen: geschiedenis van een illusie*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Roelens, J. & N. van Kleij (red.) (2023). *Middeleeuwse medemensen. De clichés over de donkere eeuwen voorbij*. Aalter: Ertsberg.
- Van Kesteren, R. (2004). *Het verlangen naar de Middeleeuwen. De verbeelding van een historische passie*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
-